

Sygn. akt III UK 271/19

POSTANOWIENIE

Dnia 20 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania M. H. Z.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.

z udziałem C. Spółki z o.o. w B.

o ubezpieczenia społeczne,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 20 sierpnia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od M. H. Z. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 4 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...), oddalił apelację odwołującą się M. H. Z. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 26 stycznia 2018 r., sygn. akt V U (...), oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 1 czerwca 2015 r., którą organ rentowy stwierdził, że odwołująca się - jako pracownik u płatnika składek „C.” sp. z o.o. - nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od 1 września 2014 r.

Odwołująca się zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Zarzucono naruszenie: (-) art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 7 Konstytucji RP, przez oczywiście błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, co nastąpiło przez zastosowanie wykładni niezgodnej z literalnym brzmieniem art. 378 § 1 k.p.c. - Sąd Okręgowy nie rozpoznał sprawy w granicach apelacji: pomijając zarzut naruszenia art. 235 § 1 k.p.c., opierając rozstrzygnięcie na dokumentach, które nie zostały dopuszczone jako dowód i nie zostały odczytane na rozprawie; (-) art. 235 § 1 k.p.c., polegające na przyjęciu wykładni niezgodnej z literalnym brzmieniem tego przepisu, co nastąpiło przez wydanie rozstrzygnięcia na podstawie dowodów, które nie zostały przeprowadzone - nie zostały odczytane na rozprawie; (-) art. 235 § 1 k.p.c., przez oczywiście błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na dopuszczeniu dowodu z całych akt sprawy, a nie konkretnych dokumentów; (-) art. 6 k.c., przez oczywiście błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu wykładni niezgodnej z literalnym brzmieniem tego przepisu, jak też wykładni niezgodnej z jednolitym stanowiskiem doktryny i judykatury polegającej na uznaniu, że to na odwołującej się spoczywał ciężar dowodu w zakresie rzeczywistego charakteru jej umowy o pracę w sytuacji, gdy zgodnie z art. 6 k.c., ciężar ten spoczywał na organie rentowym; (-) art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266) w związku z art. 22 § 1 k.p., przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, to jest przyjęcie, że umowa o pracę, aby nie być uznana za fikcyjną, musi być związana z zamiarem długotrwałego świadczenia pracy i nie może być zawarta w celu uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na jej oczywistą zasadność. Zdaniem skarżącej, Sąd naruszył art. 7 Konstytucji RP, jak też art. 378 § 1 k.p.c., art. 235 § 1 k.p.c., art. 6 k.c. oraz art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 § 1 k.p., przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie – zastosował reguły i metody wykładni, które prowadzą do wniosków sprzecznych z literalnym brzmieniem przywołanych regulacji, co jest niedopuszczalne w kontekście wyrażonej w art. 7 Konstytucji RP zasady legalizmu. Sąd Apelacyjny w (...) nie rozpoznał wszystkich zarzutów podniesionych w apelacji. Wadliwie zinterpretował art. 235 § 1 k.p.c.,

opierając rozstrzygnięcie na podstawie dowodów z akt innej sprawy, a dokumenty te nie zostały odczytane na rozprawie, dowód nie został więc przeprowadzony. Nie nastąpiło nawet wskazanie konkretnych dokumentów znajdujących się w aktach innej sprawy, kart, na których się znajdują, jak też okoliczności, na które są dopuszczone. Ponadto, zdaniem skarżącej, Sąd naruszył art. 6 k.c., przyjmując wykładnię oczywiście sprzeczną z literalnym brzmieniem tego przepisu. Dokonał wykładni polegającej na uznaniu, że to na skarżącej spoczywał ciężar dowodu w zakresie rzeczywistego charakteru jej umowy o pracę w sytuacji, gdy zgodnie z art. 6 k.c., ciężar ten spoczywał na organie rentowym. Nadto, w ocenie skarżącej, Sąd Apelacyjny w (...) naruszył art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 § 1 k.p., przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, to jest przyjęcie, że umowa o pracę, aby nie być uznana za fikcyjną, musi być związana z zamiarem długotrwałego świadczenia pracy i nie może być zawarta w celu uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego. W ocenie skarżącej, zastosowana przez Sąd odwoławczy wykładnia jest w całości oderwana od tekstu ustawy, który nie budzi żadnych wątpliwości interpretacyjnych – zdaniem skarżącej, art. 378 § 1 k.p.c., 235 § 1 k.p.c., art. 6 k.c., jak również art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 § 1 k.p. są jasne i czytelne.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniósł o jej odrzucenie, ewentualnie o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, a także w każdym przypadku o zasądzenie od odwołującej się kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Uzasadnienie

wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania winno zatem koncentrować się na wykazaniu istnienia co najmniej jednej takiej przesłanki.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że skarga jest oczywiście uzasadniona.

Na wstępie przypomnieć należy, że stosownie do art. 398³ § 1 k.p.c., skargę kasacyjną można oprzeć na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Tak więc skarga jest oczywiście zasadna pod warunkiem, że wskazywane wadliwości procedowania przez Sąd drugiej instancji mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy. W związku z tym wskazane przez skarżącą naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 378 § 1 k.p.c. przez nieustosunkowanie się do wszystkich zarzutów apelacji, a także pozostałe zarzuty naruszenia przepisów prawa procesowego ujęte we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy ocenić przez ten pryzmat.

W związku z powyższym, po pierwsze, wskazać należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi kontrowersji pogląd, że postępowanie przed organem rentowym jest pierwszym etapem sprawy i po odwołaniu do sądu stanowi część tego samego postępowania, zatem akta organu rentowego nie stanowią odrębnego dowodu, lecz dokumentują dotychczasowy stan sprawy. Po wniesieniu odwołania organ rentowy przekazuje akta sprawy sądowi (art. 477⁹ § 2 k.p.c.). Nie dopuszcza się tu zatem dowodu z akt organu rentowego, gdyż nie są to akta odrębnej sprawy. Nie jest więc konieczne indywidualne ujawnianie poszczególnych dokumentów z tych akt. Nie zachodzi tu sytuacja prowadzenia w sprawie cywilnej dowodu z akt innej sprawy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 151/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 146; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 kwietnia 2019 r., I UK 242/18, LEX nr 2648606; z dnia 5 lutego 2019 r., III UK 131/18, LEX nr 2615826). Po drugie, Sąd Najwyższy wyjaśniał, że przeprowadzenie dowodu z akt innej sprawy polegać powinno na ujawnieniu treści poszczególnych dokumentów - mających stanowić podstawę ustaleń w sprawie cywilnej - w taki sposób, aby strony mogły się ustosunkować do treści każdego z tych dokumentów i zgłosić stosowne wnioski (por. np. uzasadnienie wyroku z 14 stycznia 1997 r., I CKN 42/56, OSNC 1997, z. 5, poz. 62 czy wyrok z 27 lutego 1997 r., III CKN 1/97, LEX nr 12283). W niniejszej sprawie dowody w postaci umów

o pracę (ich treść) znane były skarżącej, skoro to ona była ich stroną. Zresztą fakt zawarcia tych umów był bezsporny, natomiast spór dotyczył tego, czy umowy te zostały zawarte dla pozorów (art. 83 § 1 k.c.). Nie można więc uznać, że sposób przeprowadzenia tych dowodów przez Sąd pierwszej instancji pozbawił skarżącą możliwości ustosunkowania się nich, a tylko w takim przypadku można by uznać, że uchybienie Sądu pierwszej instancji ma wpływ na wynik sprawy. Z kolei wprawdzie Sąd Najwyższy przyjmuje, że ciężar dowodu fikcyjności zgłoszenia do ubezpieczenia spoczywa na organie rentowym, który przyjął zgłoszenie i nie kwestionował tytułu tego zgłoszenia oraz przyjmował składki (por. wyroki: z dnia 15 lutego 2007 r., I UK 269/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 78 oraz z dnia 24 sierpnia 2010 r., I UK 74/10, LEX nr 653664), jednakże art. 6 k.c. określający reguły dowodzenia nie stanowi samodzielnej podstawy prawnej rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1997 r., I PKN 375/97, OSNAPiUS 1998 nr 18, poz. 537 i z dnia 12 stycznia 1999 r., I PKN 536/98, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 176). Zasady przewidziane w tym przepisie dotyczą jedynie negatywnych skutków związanych z nieudowodnieniem przez stronę faktów, z których wywodzi ona skutki prawne (aspekt materialnoprawny rozkładu ciężaru dowodu). Inaczej rzecz ujmując, regulacja zawarta w art. 6 k.c. koresponduje wyłącznie z etapem, w którym odtwarza się fakty, jej wpływ na subsumcję ma charakter wtórny, zachodzi tylko wówczas, gdy sąd uzna, że określone okoliczności faktyczne powoływane przez stronę nie mają pokrycia w materiale dowodowym. Wynika to stąd, że ciężar udowodnienia (*onus probandi*) pozwala rozstrzygnąć sprawę merytorycznie także wówczas, gdy sąd nie zdołał w ogóle (w pewnej części) wyjaśnić stanu faktycznego sprawy. Wówczas konsekwencje procesowe tego ponosi strona, na której dowód spoczywał. Jeżeli natomiast istotne fakty zostaną ustalone, to podlegają one ocenie z punktu widzenia przepisów prawa materialnego, niezależnie od tego, która ze stron podjęła w tym zakresie inicjatywę dowodową (powód, pozwany, czy nawet dowód został przeprowadzony z urzędu, por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 stycznia 2008 r., I UK 223/07, LEX nr 442836, i z dnia 12 stycznia 2011 r., II PK 129/10, LEX nr 737385). W takiej sytuacji sąd, oceniając materiał dowodowy, kieruje się metodą poznawczą z art. 233 § 1 k.p.c., i na tej podstawie dokonuje wiążących ustaleń stanu faktycznego, które „podciągane” są pod odtworzony

zakres desygnatów normy prawa materialnego. W tym wypadku nie dochodzi do właściwego lub niewłaściwego „rozłożenia ciężaru dowodowego”. W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji nie oddalił odwołania skarżącej tylko dlatego, że nie udowodniła faktu rzeczywistego (faktycznego) wykonywania obowiązków wynikających z umów o pracę, ale na podstawie przeprowadzonych i ocenionych przez pryzmat art. 233 § 1 k.p.c. dowodów, co doprowadziło go do wniosku, że strony, zawierając umowę o pracę, nie miały zamiaru jej realizacji.

Jeśli zaś chodzi o stwierdzoną przez Sąd drugiej instancji pozorność umowy o pracę, to wobec niepowołania w podstawach kasacyjnych art. 83 § 1 k.c., kwestia ta nie podlega kontroli Sądu Najwyższego. Dodać jedynie można, że taka, niezakwestionowana skutecznie podstawa prawna rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji, nie może być zwalczana z powołaniem się na naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 § 1 k.p.

Uwzględniając powyższe, skarżąca nie wykazała oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Wobec tego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

O kosztach postępowania wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1, 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z § 10 ust. 2 pkt 4 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265) oraz art. 108 § 1 k.p.c. - stosowanych w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.